

ODBORNÁ LEXIKA V DETSKEJ TLAČI

DANUŠA DRAGULOVÁ-FAKTOROVÁ

K l ú ě o v é s l o v á: odborné termíny – detská tlač – masovokomunikačné prostriedky – výskyt – sprístupňovanie – jazyková analýza – adresát – slovná zásoba – základný slovný fond – nejazykové synonymá

Odborné termíny sú základným komunikačným prvkom vo vedeckom dorozumívaní. Okrem uplatnenia v náučnom štýle majú však svoju opodstatnenosť v administratívnom štýle, ale aj v iných štýloch. Keďže masovokomunikačné prostriedky sprostredkujú informácie z rôznych tematických oblastí, je len pochopiteľné, že výnimku netvorí ani prejavy, v ktorých sa nemožno zaobiť bez použitia odborných termínov.

Do niektorých definícií termínu sa včleňujú črty, na základe ktorých ho možno odlišiť od netermínu, a tak sa termín vymedzuje ako pomenovanie, resp. pomenovacia jednotka, ktorá má vzhľadom na komunikatívne potreby v odbornej oblasti, kde sa používa, špecificky vymedzený význam.¹

J. Horecký vymedzuje odborné termíny siedmimi znakmi, resp. vlastnosťami, ktoré sa prijímajú v slovenskej terminológii.² Sú to:

- *významová priezračnosť* (obsah termínu je motivovaný vlastnosťou pomenúvaného javu, napr. *snežienka* – súvislosť so snehom, *dotyčnica* – súvislosť s dotykom),
- *systémovosť* (na základe svojej slovotvornej štruktúry sa termín môže zaradiť do rámca ostatných termínov alebo slov príslušného jazyka, napr. termíny zakončené na *-teľ* pomenúvajú činiteľa deja, termíny zakončené na *-dlo* pomenúvajú pomôcku, ktorá uľahčuje alebo urýchľuje proces),
- *ustálenosť* (termín je trvalý, nemenný vo svojej podobe i význame),
- *jednoznačnosť a presnosť* (termín označuje v príslušnej disciplíne vždy jeden a ten istý pojem, a to aj napriek tomu, že v inej disciplíne pomenúva niečo iné, napr. *kmeň* v jazykovede, v botanike, v histórii),
- *nosnosť* (schopnosť termínu byť východiskom pri tvorbe ďalších názvov, napr. *skrutka* – *skrutkovať* – *skrutkovač*),
- *ľudovosť* (termín sa zbytočne neodkláňa od známeho a zaužívaného pomenovania prevzatého zo základného slovného fondu, napr. v terminológii vôd *kolobeh vody*, *prebytok vody*, *pitná voda*, *vodná hladina*, *vodná sieť*),
- *medzinárodnosť* (ak to nevyžadujú vážnejšie systémové dôvody, termín sa neodchyľuje od známeho medzinárodného termínu, napr. medzinárodné termíny, ktoré majú pôvod v gréčtine alebo latinčine, sa ponechávajú aj v slovenčine – *synonymia*, *fortissimo*).

1 Encyklopédia jazykovedy. Bratislava, Vydavateľstvo Obzor 1993, s. 448.

2 HORECKÝ, J.: Základy slovenskej terminológie. Bratislava, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1956, s. 38–85.

Odborné termíny v masovokomunikačných prostriedkoch

Termíny sa nepoužívajú iba pri vedeckom dorozumievaní, ale svoje miesto majú aj v publicistickom štýle. Masovokomunikačné prostriedky sprostredkujú rôznu problematiku, a teda i takú, v ktorej nemožno obísť odborné termíny. V novinárskych prejavoch nie sú také dominantné ako vo vedeckej literatúre, avšak i tu zväčša plnia svoju pôvodnú – pomenúvaciu funkciu. V niektorých žánroch, najmä novinárskych beletristických, plnia i charakterizačnú alebo dekoratívnu funkciu.

Z masovokomunikačných prostriedkov sa termíny frekventovane vyskytujú nielen v odbornej a vedeckej tlači, ale i v popularizačnej, ktorá už nie je komunikáciou odborníkov v jednom odbore. V tomto subsystéme tlače dosahuje nasýtenosť textov odbornými termínmi neraz viac ako 40 percent. Je to dané najmä obsahom týchto periodík. Frekvencia odborných termínov v rôznych textoch býva rôzna, na čo vplyva viacero činiteľov. Na prvom mieste k nim patrí téma. V súčinnosti s ňou môžu sekundárne pôsobiť aj niektoré ďalšie. Na zastúpenie odborných termínov v jednotlivých masovokomunikačných prostriedkoch ako celkoch má vplyv ich zameranie a adresát.³

Aj v denníkoch je výskyt odborných termínov dosť výrazný. Pritom však treba rozlišovať, či ide o denníky univerzálnopolitické alebo monotematické. V univerzálnopolitických denníkoch je výskyt odborných termínov dosť značný. Nie sú iba z ekonomického a politického názvoslovja, ale aj z názvoslovja ďalších vedných, výrobných a technických odborov. Ekonomické a politické termíny však prevládajú nad ostatnými.

Odlišná situácia je v denníkoch so špecializovaným monotematickým zameraním. V nich majú zásadný podiel medzi termínmi tie, ktoré súvisia s obsahom celého periodika, alebo tie, ktoré majú blízko k nosnému odboru toho-ktorého periodika.⁴

Výskyt odborných termínov v detskej tlači

V tejto štúdii sme sa snažili zistiť, aká je situácia z hľadiska používania odborných termínov v detskej tlači, teda v tlači, ktorej adresáti disponujú najmenším aktuálnym vedomostným fondom v porovnaní s čitateľmi ostatných periodík. Usilovali sme sa zistiť a zhodnotiť, aký je výskyt odborných termínov v detskej tlači, ich zastúpenie v titulkoch, jednotlivých druhoch textov a žánrov a napokon, ako redakcia menej známe termíny sprístupňuje svojim čitateľom.

Odpovede na tieto otázky sme hľadali jazykovou analýzou ústredných slovenských detských časopisov *Slniečko*, *Včielka*, *Zornička*, *Super Ohník*, *Slávik*, *Domino*, *Dúha*, *Fifík*, *Táborový ohník*, *Elektrón* + *Zenit*. Prvých šesť má široký záber obsahu a tém, *Dúha* sa orientuje na kresťanskú výchovu detí, *Táborový ohník* sa venuje prírode, turistike, skautingu, *Elektrón* + *Zenit* je, ako uvádza jeho podtitul, vedecko-technický mesačník pre mladých, mesačník *Fifík* má popri základnej, informačnej funkcii dominantnú zábavno-súťažnú funkciu.

3 DRAGULOVÁ, D.: Odborná lexika v popularizačnej tlači. In: *Otázky žurnalistiky*, 1989, č. 3, s. 26–30.

4 DRAGULOVÁ-FAKTOROVÁ, D.: Odborná lexika v denníkoch. In: *Otázky žurnalistiky*, 1992, č. 2, s. 93–98.

Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že v detských časopisoch, ktoré oslovujú deti už od predškolského veku, sa budú vyskytovať odborné termíny len zriedkavo. Avšak už niekoľko príkladov vyvráti túto domnienku: *Poznali ste nášho zvedavého príbuzného? Latinsky sa volá Pan troglodites – a po slovensky?*⁵ *Kto z vás ešte nebol na liečivých bylinkách, z ktorých si doma varievate čaj? Kto ešte neoberal jablká, hrušky, kto nehľadal huby alebo netrhal černice?*⁶ *Má svojich zástancov, ktorí sú presvedčení o jej užitočnosti, o obrovskej sile, ktorá drieme v malom atómovom jadre.*⁷ *To už sú plody krásne kvitnúcej a voňavej ruže šípovej.*⁸ *Cenným prostredím, kde sa dá ako vodným tak aj pobrežným rastlinám, počínajúc chráneným leknom bielym a končiac rákosím, sú rybníky a slepé ramená.*⁹ *Renesancia – na rozdiel od predchádzajúceho umeleckého štýlu gotiky – sa neviazala prísne k odkazu kresťanstva a Biblie, ale hľadala svoje námety aj v pohanských kultúrach.*¹⁰ *Pripojenie tohto klávesoskennera je vyriešené dvoma konektormi – klávesnica samotná pomocou konektora Mini-DIN PS2 a skener pomocou 9-kolíkoveho konektora.*¹¹

Podľa siedmich opísaných znakov možno v uvedených citátoch považovať za odborné termíny tieto pomenovania: *Pan troglodites, liečivé bylinky, čaj, jablká, hrušky, huby, černice, atómové jadro, plody, kvitnúť, ruža šipová, prostredie, vodné rastliny, pobrežné rastliny, chránené rastliny, lekno biele, rákosie, rybníky, slepé ramená, renesancia, umelecký štýl, gotika, kresťanstvo, námety, pohanské kultúry, klávesoskenner, konektory, klávesnica, konektor Mini-DIN PS2, skener, 9-kolíkový konektor.*

V týchto prípadoch ide o termíny zo zoológie, botaniky, energetiky, dejín výtvarného umenia, informatiky, teda o termíny z prírodných, spoločenských a technických vied. Najväčší podiel medzi použitými termínmi v detskej tlači majú také, ktorých obsah je detskému čitateľovi dobre známy, ktoré pomenúvajú predmety, javy, vzťahy reality, ktorá dieťa obklopuje a s ktorou sa bezprostredne stretáva – príroda, zvieratá, rastliny, gastronómia... Vo *Včielke*, mesačníku pre deti predškolského veku, a *Zorničke*, časopise pre najmladších školákov, sa nachádzajú odborné termíny najčastejšie z prírodných vied. Táto problematika je totiž adresátom spomínaných časopisov najbližšia. Podobne sa vyskytujú v značnej miere aj v *Slniečku* a *Super Ohníku*, no v nich viac vstupujú do textov aj termíny z humanitných odborov. Tie sú dominantné najmä v časopise *Dúha*. Zo spomenutých detských časopisov s univerzálnym obsahom *Domino* oslovuje najstarších čitateľov, čo sa prejavuje primeranou náročnosťou tém, ich väčšou rôznorodosťou i väčším uplatnením odborných termínov z najrôznejších oblastí. Svojím spôsobom osobitné postavenie v súbore analyzovaných časopisov má *Elektrón + Zenit*, a to jednak preto, že sa obracia na najstarších čitateľov spomedzi detí a mládeže, a jednak preto, že má úzko špecializovaný obsah, zameraný na vedu a techniku. Obe tieto skutočnosti mu umožňujú predpokladať značné vedomostné zázemie stálych čitateľov, a teda bez bližšieho vysvetlenia používať termíny, ktoré by sa takto nemohli objaviť napríklad v *Domine*, o ostatných detských časopisoch ani nehovoriac. *Elektrón + Zenit* tvorí prienik medzi detskou a popularizačnou tlačou, čo sa odzrkadľuje prítomnosťou črt oboch subsystémov.

5 *Slniečko* č. 10|50 z júna 1996, s. 18.

6 *Včielka* č. 1|39 zo septembra 1996, s. 16.

7 *Zornička* č. 1|49(59) zo septembra 1996, s. 8.

8 *Super Ohník* č. 1 zo septembra 1996, s. 8.

9 *Domino* č. 8 z apríla 1996, s. 20.

10 *Dúha* č. 5|7 z mája 1996, s. 15.

11 *Elektrón + Zenit* č. 9 z mája 1996, s. 6.

Jedno je však isté, odborné termíny majú svoje nezastupiteľné miesto vo všetkých detských časopisoch a nemožno ich ničím nahradiť. Musí však vždy ísť o prísny výber toho, čo dieťa pozná a čo je schopné pochopiť a ovládnuť.

J. Horecký nachádza určitú analógiu medzi používaním odborných termínov a vlastných mien. Tak ako niet možnosti vybrať si medzi viacerými menami istej osoby alebo vlastnými názvami istej inštitúcie, tak niet obyčajne ani možnosti vybrať si medzi viacerými odbornými termínmi. Používanie termínov i vlastných mien nezávisí od autora, je vlastnosťou témy, nie štýlu a jazyka autora.¹²

V analyzovaných časopisoch sa nám však javí, že do istej miery na množstvo použitých termínov v texte vplyva aj postoj autora k problematike. Pri hlbšom alebo podrobnejšom spracovaní siaha viac po odborných termínoch a neuspokojí sa len s približným, menej presným pomenovaním či opisom.

Veľkú rolu hrá adresát, jeho vek a s tým súvisiace vedomosti, schopnosť prijímať menej či viac náročné texty. Stačí porovnať napríklad *Včielku* a *Domino*. Uvedieme úryvok z oboch časopisov: *Ale vitamíny by sa vám i tak zišli ako soľ*.¹³ *Pripadla mu vedúca úloha medzi predstaviteľmi slovenského národného hnutia v memorandovom období*.¹⁴ V úryvku zo *Včielky* sú odbornými termínmi slová *vitamíny*, *soľ*, ktoré sú bežne používané a známe. V citáte z *Domina* možno ako odborné termíny označiť slovné spojenia *slovenské národné hnutie*, *memorandové obdobie*. Tie si vyžadujú už istú znalosť z histórie. Kým v tomto časopise je ich použitie adekvátne, v periodikách pre mladších čitateľov by ich bez bližšieho vysvetlenia prijímali a osvojili si veľmi ťažko.

Ďalšou skutočnosťou, ktorá ovplyvňuje výber tém, a teda i používanie termínov, je celkové obsahové zameranie periodika. Na porovnanie uvedieme príklady zo *Zorničky* a z *Elektrónu* + *Zenitu*: *Ved' odjakživa sa tu ľudia zaoberali poľnohospodárstvom, vlnili sa tu lány obilia, zelené koberce kukurice*.¹⁵ Odbornými termínmi sú slová *poľnohospodárstvo*, *obilie*, *kukurica*. *Nad uložením dát na harddisk či disketu mávne rukou už i škôlkar, nie je to nič svetoborné. Ale čo s diskami CD?*¹⁶ Termínmi z informatiky sú slová *dáta*, *harddisk*, *disketa*, *disk CD*. Čím je obsah užší, tým viac do hĺbky danej problematiky možno prenikať v jednotlivých prejavoch, a teda i využívať odborné termíny vo väčšom počte.

Odborné termíny sa vyskytujú vo všetkých rámcových zložkách textu. Nachádzajú sa aj v titulkoch, napríklad: *Ako išla púpava do sveta*¹⁷, *Čo je symfonická báseň?*¹⁸, *Kompaktný kamkordér*¹⁹.

Rovnako sa termíny uplatňujú aj v záhlaviach niektorých rubriík, napríklad vo *Včielke Rozprávkový herbár*; v *Super Ohníku Liečivý herbárik*, *Malá škola tolerancie*, v časopise *Fifík Fífikovo laboratórium Heuréka*, v *Táborovom ohníku Prírodné liečivá*.

12 HORECKÝ, J.: Informačná sila slova. Bratislava, Slovenský zväz novinárov 1983, s. 77.

13 *Včielka* č. 8|38 z apríla 1994, s. 8.

14 *Domino* č. 8 z apríla 1996, s. 6.

15 *Zornička* č. 1|49(59) zo septembra 1996, s. 9.

16 *Elektrón* + *Zenit* č. 8 z apríla 1996, s. 7.

17 *Včielka* č. 8|38 z apríla 1996, s. 19.

18 *Super Ohník* č. 1 zo septembra 1996, s. 8.

19 *Elektrón* + *Zenit* č. 10 z júna 1996, s. 3.

V záhlaví rubrik a v titulkoch sa objavujú také odborné termíny, ktoré sú všeobecne zrozumiteľné, alebo také, ktoré sa vysvetľujú v celom texte pod titulkom.

Odborné termíny sa nachádzajú nielen v novinárskych prejavoch, v ktorých je ťažisko na faktoch a informáciách, ale aj v nenovinárskych textoch. V beletristických prejavoch – rozprávkach, poviedkach, básňach – sa však zväčša vyskytujú iba všeobecne známe, v bežnej reči frekventované termíny, ktoré sa tu ako termíny ani nepocitujú. Popri základnej pomenovacej funkcii niekedy plnia aj charakterizačnú (charakterizujú prostredie alebo postavu) a dekoratívnu funkciu. Napríklad v básni *Marhuľový murár* Š. Moravčík píše: *Vždy, keď maltu hádzem, | spomeniem si na džem.*²⁰ V ďalšej autorovej básni sa zasa možno dočítať: *Dedo zapára: | – Kuchár Navara, | ty si tomu dal! | Vareškový kráľ, | vynálezca kompótov, | ktoré končia pod plotom.*²¹ Slovo *malta* pochádza zo stavbárskeho názvoslovía, *džem*, *kompót* sú konzervárenské, resp. gastronomické odborné termíny.

Sprístupňovanie odborných termínov v detskej tlači

Odborné termíny sú pre detského čitateľa veľmi často novými slovami. Ich používanie rozširuje slovnú zásobu, avšak pri splnení nevyhnutnej podmienky: adresát musí text, a teda i termín, ktorý je v ňom obsiahnutý, pochopiť, rozumieť jeho obsahu.

Ak sa v periodiku objaví menej známe alebo neznáme slovo, treba ho vysvetliť, sprístupniť adresátom, a to viacerými spôsobmi.

Jedným z nich je preferovanie slovenského odborného termínu pred synonymom cudzieho pôvodu alebo internacionalizmom, ktoré sa pri dorozumievaní v príslušnom vednom odbore bežne používajú. Napríklad: *Príchodom jesene sa okraje hájov, lesov pomaly začínajú červenieť perličkami šípok. To už sú plody krásne kvitnúcej a voňavej ruže šípovej.* V titulku nad textom *Ruža šípová* je v zátvorke uvedený latinský názov *Rosa canina*.²²

Na rozdiel napríklad od denníkov alebo popularizačnej tlače s vedecko-technickým zameraním je v detskej tlači menej frekventovaný spôsob vysvetlenia neznámeho termínu jednou vetou alebo dokonca iba jej časťou. V periodikách pre nižšie vekové kategórie adresátov sa takmer vôbec neobjavuje vysvetlenie uvedením známejšieho termínu v zátvorke za menej známym termínom. Takýto spôsob sa častejšie objavuje v časopisoch pre staršie deti a mládež, teda zo skúmaného súboru v *Domine* a *Elektróne + Zenite*. Detskí adresáti potrebujú vysvetlenie obširnejšie – minimálne jednou celou vetou.

Oveľa častejšie im redakcie sprístupňujú odborné termíny viacerými vetami. V subsystéme detskej tlače sa nám tento spôsob javí ako účinnejší, hoci býva menej presný a hranice termínu sa často „zlievajú“ s ostatným textom. Pre dieťa je totiž lepšie pochopiť obsah termínu menej presne, ako keby ho nemalo pochopiť pri náročnom, hutnom vysvetlení vôbec, prípadne pochopiť nesprávne. Uvedieme príklady vysvetľovania viacerými vetami: *K Trenčínu nerozlučne patrí aj elektráreň, ktorá vyrába takú istú elektrinu, o akej sme hovorili v súvislosti s vodným dielom Dobšiná. Elek-*

²⁰ *Slniečko* č. 5/50 z januára 1996, s. 7.

²¹ Tamže.

²² *Super Ohník* č. 1 zo septembra 1996, s. 8.

trinu, ktorej sa hovorí „čistá“, lebo „pochádza“ z vody. Pri jej výrobe sa šetrí životné prostredie, nedymia komíny.²³ Viete si predstaviť rastlinu, ktorá nemá koreň ani listy? Má iba kvet, ale obrovský. Váži až 8 kg a jeho priemer je jeden meter. Volá sa *Rafflesia arnoldi* a možno ho nájsť v tropických pralesoch Bornea a Sumatry v Indonézii. Rastie príživnícky na koreňoch jednej popínavej rastliny. Vyzerá ako obrovský päťlupenový kvet krížený s klobúkom muchotrávky. Je oranžovočervený so žltými škvrnami. V strede kvetu je „nádrž“ a v nej 7 litrov nektáru.²⁴ Slnko zohrieva vzduch nad zemou oveľa rýchlejšie ako nad vodou. Teplý vzduch stúpa hore. Chladnejší vzduch nad morom alebo veľkým jazerom prichádza na jeho miesto. Masy vzduchu sa rozhybu. Podľa toho ako rýchlo, máme slabší vietor, silnejší a niekedy až ničivú víchricu.²⁵

V *Elektróne + Zenite* vzhľadom na starších adresátov a úzke zameranie celého periodika sa javí hutné vysvetlenie jednou vetou v porovnaní s viacvetným opisom či charakteristikou vhodnejšie, a to práve pre možnosť presnejšieho vymedzenia obsahu odborného termínu.

Osobitným spôsobom sprístupňovania odborného termínu sú špeciálne rubriky. Takou je vo *Včielke* rubrika *A odkiaľ sa berie?* V nej sa deti oboznamujú s cudzokrajnými rastlinami a ich jedlými plodmi. V *Slniečku* pod záhlavím *Čo je to?* na tematickej strane *Deti v zelenom* je opísaný vždy nejaký živočích, a jeho názov, teda odborný termín na jeho pomenovanie treba uhádnuť. V *Super Ohníku* sa v rubrike *Spod lavice* vysvetľujú spoločenskovedné termíny, napríklad pod titulkom, ktorý sme už spomínali vyššie – *Čo je symfonická báseň?*

Zaujímavý spôsob sprístupňovania je obsiahnutý v spomínanej rubrike *Včielky A odkiaľ sa berie?* Ide o kombináciu s použitím nenovinárskeho beletristického textu – básničky – a informačného textu s podrobnejším a exaktnejším vysvetlením. Napríklad v básničke *Hrkatavá hádanka* sa píše: *Aha, ruka. | Čo v nej hrká? | Ukáž, Aubka! | Suchá šupka... | Mám to hurá! | To je burák! | Čo ti haraší? | To je arašid! | Vo vedľajšom texte sa ďalej vysvetľuje: A čo myslíte, odkiaľ sa berú arašidy – búrske oriešky? Nuž tie by ste nad zemou veru neobjavili, pretože arašidy sa schovávajú v hline asi ako vaše zemiaky, ibaže ich listy sa podobajú na ďatelinku. Správne sa táto rastlinka volá podzemnica olejnatá.²⁶ A opis, vysvetľovanie ďalej pokračuje.*

Často sa v detskej tlači používa na vysvetlenie termínu obrázok, kresba. Ide vlastne o akési netextové synonymum. Mimoriadne však pôsobí svojou názornosťou. Takou je i spomínaná rubrika *Včielky A odkiaľ sa berie?*, kde sa popri informačnom texte a básničke nachádza vždy aj obrázok spomínanej rastliny a jej plodu. Uvedieme príklad kombinácie textu a obrázku z rubriky *Pre hlavičky makovičky: Deti, Makulienke sa z toľkých mien zakrútila hlava. Každé si musela zopakovať, ale čoskoro prišla na to, že si ich pletie. Zoznámte ju s chrobáčikmi a zvieratkami na obrázku vy. Pozorne ich vyhľadajte a povedzte, ako sa kto volá, aké má pomenovanie v prírode.²⁷ Tu sa očakáva, že pri vysvetľovaní pomôže i rodič alebo učiteľ, ktorý „číta“ s dieťaťom.*

Ako iné nejazykové synonymá, ktoré slúžia na lepšie pochopenie termínu, sa používajú schémy. Spomedzi sledovaných periodík sa uplatňujú v *Elektróne + Zenite*.

23 *Zornička* č. 5|48(58) z januára 1996, s. 6–7.

24 *Slniečko* č. 5|50 z januára 1996, s. 19.

25 *Fifík* č. 2|VII z októbra 1996, s. 4.

26 *Včielka* č. 6|37 z februára 1995, s. 14.

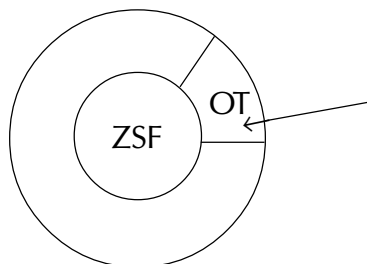
27 *Včielka* č. 10|38 z júna 1995, s. 6.

Vyžadujú si určitú mieru abstrakcie, a teda starších a vedomostne pripravenějších čitateľov. Príklad schémy z *Domina* je na obr. 1.

Obr. 1

ZSF = základný slovný fond

OT = odborné termíny

Dôležitým nositeľom obsahu, ktorý možno uplatniť aj pri vysvetľovaní odborného termínu, je fotografia. Hoci by mohla mať širšie uplatnenie, nachádzame ju najmä v *Elektróne* + *Zenite* a *Táborovom ohníku*. Napríklad pod titulkom *Orol skalný* sa nachádza fotografia dravca.²⁸

Obrázky teda pomáhajú vysvetliť odborný termín v texte. No existuje aj opačný spôsob. Uplatnili ho napríklad v mesačníku *Slávik*. Na dvojstrane pod titulkom *Jarný herbárik* uverejnili obrázky rôznych kvetín. Úlohou čitateľov bolo pomenovať ich, teda priradiť k nim odborný termín. Správne odpovede našli v časopise na inom mieste.²⁹

Opakovaným používaním vysvetleného odborného termínu možno dosiahnuť, že adresát prevezme termín do svojej slovnej zásoby, a teda si ju rozširuje, obohacuje. Súčasne možno predpokladať, že niektoré termíny sa používaním priblížia k základnému slovnému fondu (jadru slovnej zásoby) adresátov.

Zámerne v súvislosti s analyzovanými periodikami nepoužívame pojem odborná terminológia. Ňou sa v jazykovednej literatúre označuje súhrn termínov.³⁰ Niet pochyb o používaní odborných termínov v detskej tlači. V nej sa však vyskytujú jednotlivo, kým vo vede a vedeckom dorozumívaní sa odborná terminológia uplatňuje v celej svojej šírke ako istý systém. V tlači majú miesto len jeho jednotlivé prvky. Nachádzajú sa v rôznych textoch, niekedy aj vedľa odborných termínov z iných, rôznych vedných disciplín.

V detskej tlači však nemôže byť žiadny text presýtený odbornými termínmi, nesmú byť jeho dominantou. Je nevyhnutné – a prax to potvrdzuje –, aby boli organicky včlenené do zrozumiteľného textu a stáli v ňom medzi známymi slovami základného slovného fondu adresátov.

Adresa autorky: PhDr. Danuša Dragulová-Faktorová, Terchovská 8, 900 28 Zálesie

²⁸ *Táborový ohník* č. 1 zo septembra 1996, s. 16.

²⁹ *Slávik* č. 7/1 z marca 1996, s. 4, 5, 32. *Slávik* vychádzal v školskom roku 1995/96.

³⁰ MISTRÍK, J.: Štylistika. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1985, s. 77.

Danuša Dragulová-Faktorová

Technicalities in the Children's Press

Key-words: technicalities – children's press – mass media – occurrence – retrieving -making accessible – linguistic analysis – recipient – word-stock – word-hoard – nonlinguistic synonyms

On the basis of linguistic analysis of ten periodicals, the author tries to answer the questions how technicalities are used and how frequently they occur in the children's press. She found that natural science terms are most frequently used in the magazines for the youngest readers. The magazines for elder readers bring more social science and technical terms. The frequency of terms occurrence is determined by the articles' topics as well as by how the author of article approaches to the theme and how deep he examines the issue. The number of terms correlates with the magazine's specialization, as well as with the target group of readers, their age and knowledge. The terms are present in all frame parts of the text. They are used not only in journalistic but also in fictional texts. In the latter, beside the nominal, the terms fulfill the depictive and decorative functions as well. The less known technicalities are making

accessible to the readers in many ways. One of them prefers the Slovak term to its foreign synonym and/or internationalism. Different to the other subsystems of the press, the explanation of the foreign term by one sentence or its part is less frequent. The foreign terms are more frequently explained by more sentences, i.e., descriptively. The specialised columns are the most specific tools to explain the foreign terms. There are another interesting way to make the foreign terms known: using of non-verbal synonyms – pictures, drawings, photographs and, in the magazines for the elder readers, charts. Being repeatedly used, the technicality becomes the part of the reader's word-hoard. The text in the children's press should not be overcrowded by the foreign terms. Being surrounded by the words of the basic reader's word-hoard, the terms should be organically included in the understandable text.